

СЕКЦІЯ 5 ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.76(477)(043.5)

Корнєєв М.В.

*кандидат економічних наук, доцент
Української академії банківської справи
Національного банку України*

ПРОЯВИ ДИСБАЛАНСІВ РУХУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ В ЕКОНОМІЦІ

Досліджено змістовні характеристики фінансового та реального секторів економіки. Розглянуто аспекти проявів дисбалансів руху фінансових ресурсів в економіці. Визначено наслідки накопичення дисбалансів руху фінансових ресурсів в економіці та відсутності ефективних систем їх регулювання. Виокремлено концептуальні основи для розробки системи управління дисбалансами руху фінансових ресурсів в економіці.

Ключові слова: дисбаланси, рух, фінансові ресурси, економіка, фінансовий сектор, реальний сектор, ринок.

Корнєєв М.В. ПРОЯВЛЕННЯ ДИСБАЛАНСОВ ДВИЖЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ В ЭКОНОМИКЕ

Исследованы содержательные характеристики фінансового и реального секторов экономики. Рассмотрены аспекты проявлений дисбалансов движения финансовых ресурсов в экономике. Определены последствия накопления дисбалансов движения финансовых ресурсов в экономике и отсутствия эффективных систем их регулирования. Выделены концептуальные основы для разработки системы управления дисбалансами движения финансовых ресурсов в экономике.

Ключевые слова: дисбалансы, движение, финансовые ресурсы, экономика, финансовый сектор, реальный сектор, рынок.

Korneyev M.V. DISPLAYS OF DISBALANCES OF MOTION FINANCIAL RESOURCES IN ECONOMY

Rich in content descriptions of financial and real sectors of economy are investigational. The aspects of displays of disbalances of motion of financial resources in an economy are certain and absence of the effective systems of their adjusting. Conceptual bases for development of control system by the disbalances of motion of financial resources in an economy are distinguished.

Keywords: disbalances, motion, financial resources, economy, financial sector, real sector, market.

Постановка проблеми. В умовах постійного загострення проявів фінансово-економічних криз, їх негативних наслідків актуалізуються питання оптимізації таких явищ. При цьому, з метою підвищення ефективності управління цими явищами з різних позицій, вивчають особливості проявів дисбалансів руху фінансових ресурсів (особливо в умовах посилення ролі фінансового сектору економіки над реальним) для подальшої концептуалізації засад управління ними в сучасних економічних системах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених (вітчизняних, зарубіжних) досліджували окремі питання виникнення диспропорцій, невідповідностей у русі фінансових ресурсів в економічних системах, а саме: Е. Галимова [1], С. Козьменко, І. Ломачинська, А. Кравцова, Т. Васильєва, Ю. Дяченко [3], С. Міщенко [6], О. Луняков, Р. Голдсміт (R. Goldsmith), О. Орхангазі (O. Orhangazi), Е. Штокхаммер (E. Stockhammer), І. Школьник [11] та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових праць, окремі засади виникнення, початкових проявів дисбалансів руху фінансових ресурсів (ДР ФР) в економіках (у контексті їх секторної та ринкової структур) є недостатньо дослідженими й досі. Також недостатньо обґрунтованими є концептуальні основи управління дисбалансами руху фінансових ресурсів в економічних системах.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у дослідженні специфічних проявів дисбалансів руху фінансових ресурсів в економіці (у контексті її секторної та ринкової структур). Об'єктом дослідження

виступають дисбаланси руху фінансових ресурсів в економіці, а предметом – економічні відносини, виникаючі при їх проявах у контекстах секторної та ринкової структур економічної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Специфічні прояви дисбалансів (диспропорцій) руху фінансових ресурсів (у напрямках їх використання) в економіці нами розглянуто у контекстах її секторної та ринкової структур. У контексті секторної структури економіки можливо виділити фінансовий і реальний сектори, сектори загального державного управління та домогосподарств, ринкової – товарні та фінансові ринки. З позиції секторної структури економіки ДР ФР нами розглядаються як невідповідності у напрямках їх використання у контексті превалювання фінансового сектору над реальним, а з позиції ринкової – у контексті превалювання фінансового ринку над товарним.

Нижче детальніше розглянемо фінансовий і реальний сектори економіки. Як відомо, відносно стійкій розвиток ФС економіки призводить до підвищення рівня продуктивності, економічного зростання [3; 6; 14].

Можна виокремити окремі підходи до визначення сутності та окремих специфічних рис фінансового сектора економіки загалом та його суб'єктів зокрема (рис. 1). Отже, фінансовий сектор (ФС) може визнатися з точки зору двох рівнів [3; 5; 6; 7; 9]:

– як складова національної економічної системи, що створює передумови для ототожнення з фінансовою системою (виходимо з того, що більшість існуючих підходів до трактування фінансової системи та фінансового сектора є подібними (схожими)). Звісно,

ототожнювати поняття фінансової системи та фінансового сектору є вкрай помилковою позицією. Фінансова система включає в себе як фінансовий сектор (як правило, інституційний підхід – сукупність фінансових установ), так і фінансовий ринок (в рамках якого фінансові установи виступають суб'єктами). Прояви досліджуваних дисбалансів руху фінансових ресурсів у рамках фінансового ринку та фінансового сектору різняться. У контексті фінансової системи слід розглядати взагалі як фінансові ресурси фінансового і реального секторів, так і державного.

– як безпосередньо складова фінансової системи, обслуговуюча фінанси фінансових посередників [3; 5; 6; 7; 9].

Рис. 1. Система підходів до визначення сутнісних характеристик фінансового сектору економіки [3; 5; 6; 7; 9]

У контексті розглянутих вище підходів до визначення поняття фінансового сектору (рис. 1) зазначимо про їх: однобічність та неможливість відображення ролі такого сектору у фінансовій системі, його ототожнення із сукупністю фінансових установ-посередників (структурний підхід); односпрямованість та обмеженість (процесний підхід); приналежність сектора, у рамках якого функціонують банківські та небанківські установи, до національної економіки, відсутність межі між фінансовою системою та сектором (галузевий).

Найбільш повно розкриває зміст, складові та роль фінансового сектору економіки саме системний підхід, дозволяючи при цьому детальніше визначити сутність організації фінансів фінансових посередників (ФП).

На нашу думку, ФС – це специфічна складова фінансової системи, сукупність фінансових установ якої обслуговує фінансові відносини ФП та, опосе-

редковано, функціонування реального сектора за рахунок формування, розподілу фінансових ресурсів у межах компетенції фінансових посередників. Інституційна структура ФС являє собою систему з декількома рівнями елементів, що пов'язані. До такої структури досліджуваного сектору варто віднести систему ФП, які функціонують у його рамках, забезпечуючи при цьому рух грошових коштів по відповідних каналах (рис. 2).

Загальну структуру фінансового сектору у контексті існуючих ланок фінансової системи наведено на рисунку 3. Як видно з рисунка 3, Центральний (Національний) банк пов'язано з такими ланками фінансової системи, як державний кредит, кредитна система, Державний бюджет, валютний ринок, міжнародні фінансові відносини (МФВ), які орієнтовані на відповідні напрями діяльності. Комерційні банки пов'язані безпосередньо з такою ланкою, як банківська система та зорієнтовані на здійснення ряду банківських операцій [8; 10].

Спеціалізовані небанківські установи (страховики, пенсійні фонди, інститути спільного інвестування) пов'язані з такими ланками фінансової системи, як страхування, фонд цільового призначення на пенсійне забезпечення, ринок цінних паперів та зорієнтовані на відповідні їм напрями діяльності [8; 10].

З наведеного рисунку 3 також простежується структура сектору загального державного управління (в рамках надання фінансових послуг) та його взаємозв'язок з існуючими ланками фінансової системи (які зорієнтовані на відповідні напрями діяльності) [8; 10].

Реальний сектор економіки (як і фінансовий) виступає фундаментальною, складною її підсистемою зі специфічною структурою, суб'єктним складом (рисунком 4), механізмами, цілями. Суб'єкти реального сектору націлені на матеріальне та нематеріальне виробництво товарів, надання системи послуг [1; 2; 5; 12; 14].

Саме під час взаємодії фінансового та реального секторів економіки можуть проявлятися та поступово накопичуватися ДР ФР (наприклад, на етапі посилення ролі фінансового сектору економіки порівняно з її реальним сектором). Дійсно, з позиції динамічного розвитку реального сектору, з метою збільшення долі ринку, посилення існуючих конкурентних позицій потрібно залучати більше фінансових ресурсів, джерелом отримання яких виступають саме суб'єкти фінансового сектору. Це, у відповідній мірі, впливає на зростання доходів окремих суб'єктів реального сектору за рахунок активного розширення фінансових операцій. У русі ж досліджуваних ресурсів між секторами активно виникають та накопичуються дисбаланси (диспропорції). На окремому етапі взаємодії досліджуваних секторів процеси фінансiалiзацiї мають виключно позитивний ефект на економічну систему, але ж по мірі виникнення та накопичення дисбалансів у русі фінансових ресурсів між суб'єктами секторів такий ефект змінює напрям на протилежний. Подібні тенденції можливо спостерігати і для процесів дефінансiалiзацiї. Це додатково актуалізує саме питання оцінювання ДР ФР в економіці з метою своєчасного попередження їх накопичення та мінімізації негативних проявів [1; 2; 12].

Передумовами проявів досліджуваних дисбалансів можуть виступати

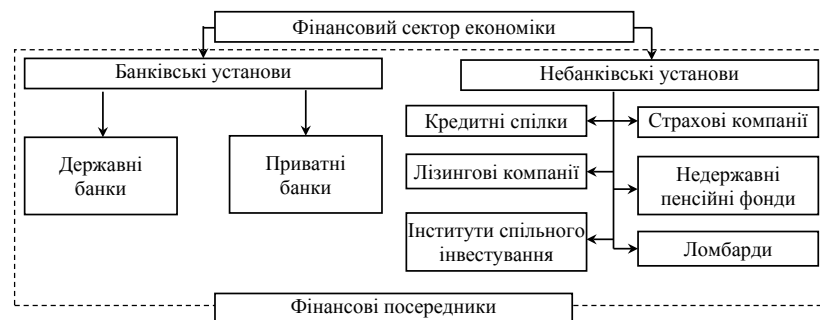

Рис. 2. Суб'єктний склад фінансового сектору [3; 5; 6; 7; 9]

так звані мильні фінансові бульбашки, які можуть спричиняти поступовий динамічний розвиток фінансового сектору економіки порівняно з реальним. Як звісно, такі бульбашки можуть лускати, що провокує, у свою чергу, настання кризових явищ в економічних системах. Активне накопичення дисбалансів та відсутність ефективних систем їх регулювання спричинює руйнівних характер таких криз. Криза 2008 року була саме такого характеру (що додатково було зумовлено розвитком системи деривативів, що ускладнили фінансову сферу таким чином, що її суб'єкти були неспроможні адекватно оцінити

ризик). Стосовно національної економіки (у передкризовому періоді) варто зазначити, що первинні дисбаланси почали проявлятися та активно накопичуватися саме у банківському секторі [11; 13].

У нашому дослідженні вище також було зазначено про можливості специфічних проявів дисбалансів (невідповідностей) руху фінансових ресурсів в економіці у контексті її ринкової структури (товарного, фінансового (первинного та вторинного) ринків).

Як приклад, результати дослідження автора [4, с. 43-44] підтвердили наявність взаємозв'язку (високого ступеню) динаміки прямих інозем-

Фінансові інституції	Ланки фінансової системи	Напрями діяльності
Міністерство фінансів	Бюджет держави	Складання і виконання
	Державний кредит	Випуск позик, використання залучених коштів, погашення боргів
	МФВ	Взаємовідносини з урядами інших країн, міжнародними організаціями та інституціями
	Фінанси підприємств	Організаційне регулювання фінансової діяльності
	Страховання	Видача ліцензій на страхову діяльність; контроль за діяльністю страхових компаній
Казначейство	Бюджет держави	Виконання Державного бюджету
Державна контрольно-ревізійна служба	Бюджет держави	Ревізії складання і виконання бюджетів
	Фінанси державного сектора	Контроль за фінансовою діяльністю
Міністерство доходів та зборів	Бюджет держави	Облік платників податків і обов'язкових платежів, контроль за дотриманням законодавства
	Державні цільові фонди	
Рахункова палата	Бюджет держави	Контроль за складанням і виконанням бюджету
	Державний кредит	Контроль за залученням, використанням держпозик
Страхові компанії	Страховання	Здійснення страхових операцій
Аудиторські фірми	Фінанси підприємств	Проведення незалежного фінансового контролю
Національний банк України	Кредитна система	Реєстрація банків, видача ліцензій на окремі банківські операції, банківський нагляд
	Державний кредит	Агентські послуги з розміщення цінних паперів
	Бюджет держави	Організація касового виконання
	МФВ	Проведення міжнародних розрахунків держави
	Валютний ринок	Визначення валютних курсів
Комерційні банки	Банківська система	Здійснення банківських операцій
Міжбанківська валютна біржа	Валютний ринок	Організація торгівлі валютою
НКЦПФР	Ринок цінних паперів	Реєстрація випуску цінних паперів (крім державних); ліцензування діяльності фінансових посередників; регулювання операцій з цінними паперами; нагляд за діяльністю суб'єктів ринку
Фондова біржа	Ринок цінних паперів	Забезпечення функціонування первинного і вторинного ринків цінних паперів
Інституційні інвестори	Ринок цінних паперів	Мобілізація та інвестування фінансових ресурсів
Пенсійні фонди	Фонд цільового призначення на пенсійне забезпечення	Акумуляція коштів фонду, нарахування та виплата пенсій і допомог

Рис. 3. Фінансовий сектор та система ланок фінансової системи

Складено автором на основі [8; 10]

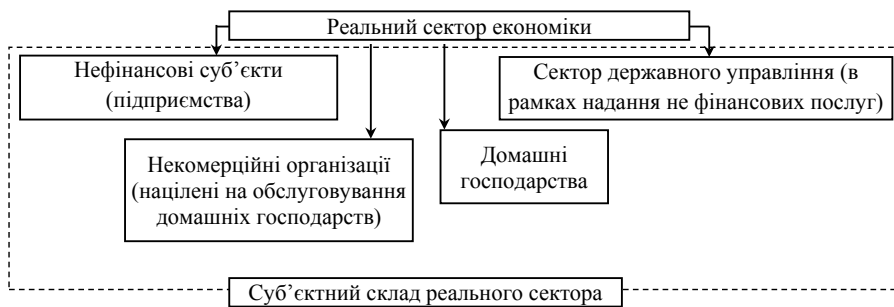

Рис. 4. Структура реального сектора економіки [1; 2; 5; 12; 14]

них інвестицій в ряді європейських країн та рівня ДР ФР. Загалом, процеси фінансіалізації несуттєво впливають на інвестиційну активність у реальному секторі економіки. При цьому прояви ДР ФР в умовах фінансіалізації економіки, як правило, не сприяють розвитку інвестиційного ринку досліджуваних країн [4, с. 42-45].

Процес фінансіалізації товарних ринків проявляється через поступове динамічне зростання ролі фінансових ринків у функціонуванні товарних [14]. Саме на цьому етапі паралельно починають проявлятися та накопичуватися досліджувані нами дисбаланси у напрямках використання фінансових ресурсів. При цьому саме деривативи виступають провідниками такої фінансіалізації.

Висновки. Отже, за результатами дослідження нами було систематизовано змістовні характеристики фінансового та реального секторів економіки; розглянуто фундаментальні основи проявів дисбалансів руху фінансових ресурсів в економічних системах (за умови динамічного посилення ролі фінансового сектора економіки над реальним); визначено окремі ключові наслідки накопичення дисбалансів руху фінансових ресурсів в економіці, відсутності ефективних систем їх регулювання та виокремлено концептуальні основи для розробки системи управління дисбалансами руху фінансових ресурсів в економіці.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галимова Э.Р. Институциональные связи реального и финансового секторов в современной российской экономике : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 / Эльвира Рафаэлевна Галимова ;

Казанский государственный университет. – Казань, 2007. – 201 с.

2. Галимова Э.Р. Эволюция институциональных связей реального и финансового секторов в современной российской экономике / Э.Р. Галимова [Электронный ресурс] // Вестник НГУ Серия: Социально-экономические науки. – 2007. – Режим доступа : http://www.nsu.ru/exp/ref/Media:4ef1a2a18846c8c01300028621_Galimova.pdf.

3. Дяченко Ю.Ю. Реструктуризация финансового сектора в Украине : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 / Юлія Юрїївна Дяченко ; ДВНЗ «Київ.

- нац. экон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К., 2010. – 19 с.
4. Корнеев М.В. Особенности перераспределения инвестиционных ресурсов в условиях
5. фінансіалізації економіки / М.В. Корнеев // Інвестиції: практика та досвід. – 2014 – № 16. – С. 40-45.
6. Левина И. К вопросу о соотношении реального и финансового секторов / И.К. Левина // Вопросы экономики. – 2006. – № 9. – С. 83-103.
7. Міщенко С.В. Формування ефективної структури фінансового сектору України : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.08 / Світлана Володимирівна Міщенко. – К., 2009. – 246 с.
8. Науменкова С.В. Сучасна модель фінансової системи: порівняльний аналіз основних підходів / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко // Фінанси України. – 2006. – № 6. – С. 44-56.
9. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія): навч. посібник / В.М. Опарін. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.
10. Проект Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ufin.com.ua/konceptcia/002.docndei.me.gov.ua/downloads/strategy.pdf.
11. Фінанси : підручник / Н.М. Давиденко, О.Є. Данилевська-Жугунісова. – Київ : Компринт, 2014. – 491 с.
12. Шаповалов О.О. Передумови й особливості прояву сучасної фінансової кризи / О.О. Шаповалов // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2009. – Вип. 27. – С. 282-291.
13. Школьник І.О. Фінансовий сектор України: теоретичний аналіз економічної дефініції / І.О. Школьник, А.Ю. Семенов // Вісник Української академії банківської справи. – 2013. – № 1(34). – С. 31-36.
14. Экономике мира падают жертвами «мыльных пузырей» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.vladinvest.ru/articles/bubbles.html.
15. Czaplicki M. The impact of financialization on income inequality / M. Czaplicki, P. Wieprzowski // Monetary Economics, Finance and Financial Institutions. – 2013. – 23 p.